

Witpuntoeverlibel

Tim Adriaens en Jan Van Der Voort

Zoals alle *Orthetrum* soorten in Europa heeft de Witpuntoeverlibel (*Orthetrum albistylum*) een heldere achtervleugelbasis, zonder zwarte vlekken, en zijn de mannetjes blauw berijpt. Qua bouwplan gelijken ze op *Libellula*'s, maar Viervlek (*Libellula quadrimaculata*), Platbuik (*Libellula depressa*) en Bruine korenbout (*L. fulva*) hebben zwarte basisvlekken aan de achtervleugel. Vuurlibbel (*Crocothemis erythraea*) heeft dan weer duidelijke gele basisvlekken. Witpuntoeverlibel en Gewone oeverlibel (*O. cancellatum*) hebben beide donkere pterostigma's. Witpuntoeverlibel is echter tenderder en contrastrijker. Daardoor

lijkt ze ook groter en slanker dan de Gewone oeverlibel. Zowel mannetjes als vrouwtjes hebben vrijwel altijd witte achterlijfsaanshangsels en bij het vrouwtje is ook het laatste achterlijfsegment wit, bij mannetjes kan de achterlijfspunt echter volledig donker zijn. Typisch zijn de lichte vegen op de zijkant en de bovenkant van het borststuk, tussen de vleugels. Jonge mannetjes zonder berijping en vrouwtjes hebben een dubbele donkere streep op het achterlijf die uit gebogen bandjes bestaat. Bij twijfel (vb. oudere exemplaren) kan je altijd de driehoekige discoïdaalcel in de achtervleugel

Figuur 1. Cerknicameer (Slovenië), een typisch, meer natuurlijk habitat van *O. albistylum*.
Lake Cerknica (Slovenia), a typical more natural habitat of White-tailed Skimmer (O. Albistylum) (Foto: Jan Van Der Voort).

Figuur 2. Skadarmeer (Montenegro). In de ondiepe warme zone van het meer komt de Witpuntoeverlibel (*O. albistylum*) zeer algemeen voor.

Skadar Lake (Montenegro). The shallow warm water of this lake harbours an important population of White-tailed Skimmer (O. albistylum) (Foto: Geert De Knijf).

checken. Die heeft meestal een dwarsader die gewone oeverlibel niet heeft.

De Witpuntoeverlibel heeft een ruim verspreidingsgebied. Ze komt voor van West-Europa tot het verre Oosten en Japan, waar ze vooral in de warmere delen van de gematigde zone voorkomt. Ze ontbreekt in grote delen van het mediterrane gebied, onder andere in Spanje, Portugal, midden- en zuid-Italië. Ook de westelijke mediterrane eilanden zijn verstoken van witpuntoeverlibel, alsook Noord-Afrika, het Arabische schiereiland en het grootste deel van het Nabije Oosten. Vreemd voor een soort die voor haar larvale ontwikkeling lekker warm water prefereert dat kan oplopen tot 35°C. Nochtans zijn in deze regio's genoeg artificiële wateren (stuwdammen, bassins, vijvers en meren) die ideaal leefgebied lijken. In de Hongaarse vlakte en in delen van Oekraïne is ze dan weer algemener dan de Gewone oeverlibel.

In Europa doet de Witpuntoeverlibel het goed. Ze is niet bedreigd en breidt zich overal uit, wat

toegeschreven wordt aan klimaatopwarming en de creatie van artificiële waterplassen en meren, waar ze van profiteert. Zo breidde ze in Polen haar range uit en komt ze 400 km noordelijker voor dan twintig jaar geleden en lijkt ze een blijver (Buczyński et al. 2002). Ze komt ook net voor in Litouwen en in Wit-Rusland, waar ze de meest noordelijke verspreiding in haar areaal bereikt. De soort komt daarmee in Oost-Europa al noordelijker voor dan in België of Nederland (Boudot & Kalkman 2015). Ten zuiden van België, bijvoorbeeld in de Champagne-Ardenes, is de atlas goed volgekleurd met 313 waarnemingen in de periode 2001-2016 (Ternois 2016). In de Franse regio Lorraine kwam ze tot voor kort enkel voor bij plassen ten zuiden van de Vogezen, waar ze al lang goed gevestigd was en komt ze vaak voor aan meren in bosrijke omgeving. Sinds 2010 zijn er ook waarnemingen uit de noordelijke departementen. Imago's zwermen ook vaak uit en worden regelmatig waargenomen op plekken die niet geschikt zijn

als voortplantingsgebied zoals veengebiedjes of zeer intensieve visvijvers (Trockur et al. 2010). Merkwaaardig genoeg merkten de lage landen tot voor kort weinig van deze uitbreiding. Alain De Broyer en Marc Ameels vonden in juli 2016 de eerste Witpuntoeverlibel aan enkele vijvers bij het kasteel van Lavaux-Sainte-Anne, op de grens van de provincies Namen en Luxemburg. Dit mannetje kon nog tot het eind van die maand juli uitgebreid bekeken worden. Diezelfde maand werd ze ook gevonden aan Etang de l'Illé in Etalle (Luxemburg, Gaume). In Vlaanderen werd ze in 2016 ook voor het eerst gevonden, in Averbode Bos en Heide (een wijfje) in augustus en het Hageven in Neerpelt in september (een mannetje), niet op grote kunstmatige plassen deze keer maar midden op de heide en deze laatste ook niet ver van de Nederlandse grens. Er zijn nog geen waarnemingen in Nederland. Het valt te verwachten dat ze wel nog meer gevonden zal worden, via gerichte zoekacties in geschikt habitat of eerder toevallig. Geschikte

plekken om te gaan zoeken zijn er te over: de vele plassen in leem- en zandgroeven en snel opwarmende plassen in steengroeves bijvoorbeeld, eerder artificiële waterlichamen met vaak veel vis, en water met soms weinig doorzicht maar waar het water wel warm genoeg is. Ook visvijvers, vijvertjes op autostradeparkings en grote veedrinkpoelen zijn de moeite om op zoek te gaan naar de Witpuntoeverlibel. De soort heeft een brede ecologische amplitude en komt ook in zuurdere milieus voor. Ze houdt wel van wat drijvende waterplanten zoals Gele plomp (*Nuphar lutea*) of Witte waterlelie (*Nymphaea alba*) of ondergedoken vegetaties met Aarvederkruid (*Myriophyllum spicatum*) maar die zijn geen must. Ook oevervegetatie speelt weinig rol. Het belangrijkste is dat de waterpartijen gans het jaar door een warm microklimaat vertonen, meestal permanent in de zon liggen en in de winter ijsvrij zijn. Ze is bekend van plassen van 80 m² tot honderden hectaren groot. De diepte bedraagt

Figuur 3. Uitgekleurd mannetje Witpuntoeverlibel (Milaan, Italië).
Male White-tailed Skimmer (O. albistylum) (Milan, Italy) (Foto: Alexandro Minicò).

meestal 20-80 cm, en is zelden meer dan 2 meter. Veel van de plassen in Midden-Europa waar ze voorkomt hebben eerder een pionierkarakter. Ook van stromend water is de Witpuntoeverlibel niet vies, als dat voldoende warm is. In de Crau (Provence, Frankrijk) bijvoorbeeld komt ze voor op het Canal de Vergières, een kunstmatig zeer langzaam (altijd) stromend afwateringskanaaltje en een bekende hotspot voor libellen. Er rond liggen een paar droogvallende poelen. Ze komt er samen voor met Kempense heidelibel (*Sympetrum depressiusculum*). Door deze grote habitatamplitude heeft de Witpuntoeverlibel een groot potentiaal om haar areaal uit te breiden en past ze in het rijtje van de Vuurlibel.

Dit jaar staan voorlopig nog geen waarnemingen te boek, maar die zullen ongetwijfeld volgen. De verwachting is dat de Witpuntoeverlibel de komende jaren zich goed zal vestigen en algemener wordt. Oeverlibellen zijn relatief groot en opvallend, gaan vaak zitten en worden dus gemakkelijk gefotografeerd. Ze hebben ook een lange vliegtijd van mei tot september. De admins

op waarnemingen.be / waarneming.nl zijn alvast gewaarschuwd om goed alle fotomateriaal van oeverlibellen te checken.

Literatuur

- Boudot J.-P. & V.J. Kalkman (eds.) 2015. Atlas of the European dragonflies and damselflies. KNNV Publishing, the Netherlands.
- Buczyński P., A. Zawal & E. Filipiuk 2002. Neue Nachweise von *Orthetrum albistylum* in Nordpolen: erweitert sich sein Verbreitungsgebiet in Mitteleuropa? (Odonata: Libellulidae). Libellula 21: 15-24.
- Ternois V (ed.) 2016. Pré-atlas des Odonates de Champagne-Ardenne. Bilan cartographique des programmes INVOD et CILIF (Actualisation 2015). Société française d'Odonatologie (Champagne-Ardenne).
- Trockur B., J.-P. Boudot, V. Fichet, Ph. Goffart, J. Ott & R. Proess. 2010. Atlas des Libellules (Insecta, Odonata). Faune et Flore dans la Grande Région, Band 1; Zentrum für Biodokumentation, Landsweiler, Reden.